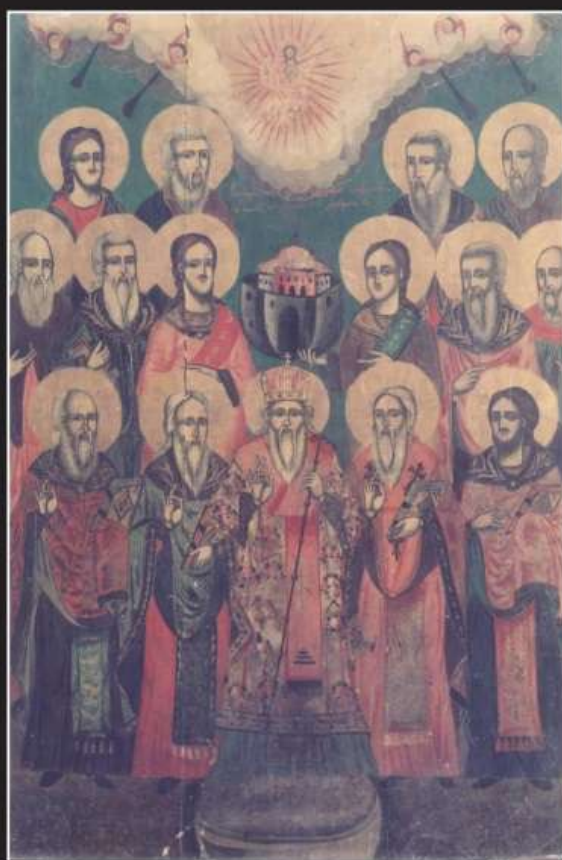

ЗАВОД ЗА ЗАШТИТА НА СПОМЕНИЦИТЕ
НА КУЛТУРАТА И МУЗЕЈ – СТРУМИЦА

**КУЛТОТ ЗА
СВ. ПЕТНАЕСЕТ ТИВЕРИОПОЛСКИ
СВЕШТЕНОМАЧЕНИЦИ ВО СРЕДНОВЕКОВНАТА
И ВО ПОНОВАТА ЕПОХА
- ИСТОРИЈА, КУЛТУРА И ТРАДИЦИЈА**

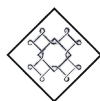
Струмица 2019

ЗАВОД ЗА ЗАШТИТА НА СПОМЕНИЦИТЕ НА КУЛТУРАТА И
МУЗЕЈ – СТРУМИЦА

INSTITUTE FOR PROTECTION OF THE MONUMENTS OF
CULTURE AND MUSEUM - STRUMICA

**THE CULT OF THE HOLY FIFTEEN
TIBERIOPOLIAN HIEROMARTYRS IN THE
MEDIEVAL AND THE NEWER EPOCH -
HISTORY, CULTURE, TRADITION.**

**(Materials from the first scientific meeting in honor of
the Holy Fifteen Tiberiopolitan Hieromartyrs held in
Strumica from 7th to 9th December 2018 organized by
the NI Institute for protection of cultural monuments
and Museum – Strumica)**

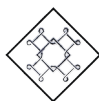

Strumica
2019

ЗАВОД ЗА ЗАШТИТА НА СПОМЕНИЦИТЕ НА КУЛТУРАТА И
МУЗЕЈ – СТРУМИЦА

**КУЛТОТ ЗА СВ. ПЕТНАЕСЕТ
ТИВЕРИОПОЛСКИ
СВЕШТЕНОМАЧЕНИЦИ ВО
СРЕДНОВЕКОВНАТА И ВО ПОНОВАТА
ЕПОХА - ИСТОРИЈА, КУЛТУРА И
ТРАДИЦИЈА**

**(Материјали од првиот научен собир во чест на
св. Петнаесет тивериополски свештенوماченици
одржан во Струмица од 7 до 9 декември 2018
година во организација на НУ Завод за заштита на
спомениците на културата и музеј - Струмица)**

Струмица
2019

РЕДАКЦИСКИ ОДБОР

Александар Атанасовски

Сашо Цветковски

Васил Ѓоргиев-Лиќин

Бранко Ѓоргиев, секретар на редакцискиот одбор

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

271.2-34(497.742)(062)

КУЛТОТ за Св. Петнаесет Тивериополски свештеномаченици во средновековната и во поновата епоха - историја, култура и традиција : (материјали од првиот научен собир во чест на св. Петнаесет тивериополски свештеномаченици одржан во Струмица од 7 до 9 декември 2018 година во организација на НУ Завод за заштита на спомениците на културата и музеј- Струмица) / [редакциски одбор Александар Атанасовски ... [и др.] ; превод од македонски јазик на англиски јазик Македонка Маџирова]. - Струмица : НУ Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј, 2019. - 265 стр. : илустр. ; 24 см. - (Едиција Научни собири ; кн. 3)

На напор. насл. стр.: The cult the holy Fifteen tiberiopolitan hieromartyrs in the medieval and the newer epoch - history, culture, tradition : (materials from the first scientific meeting in honor of the Holy Fifteen tiberiopolitan hieromartyrs held in Strumica from 7th to 9th December 2018 organized by the NI Institute for protection of cultural monuments and Museum - Strumica). - Фусноти кон текстот. - Summary. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-4845-05-8

1. Ств. насл. на напор. насл. стр.

а) Свети петнаесет тивериополски свештеномаченици - Собири

COBISS.MK-ID 111475466

ЗАВОД ЗА ЗАШТИТА НА СПОМЕНИЦИТЕ НА КУЛТУРАТА И
МУЗЕЈ – СТРУМИЦА
ОДДЕЛЕНИЕ ЗА ИСТОРИЈА И ИСТОРИСКО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

ЕДИЦИЈА - НАУЧНИ СОБИРИ
КНИГА 3

Кон Зборникот на трудови

Првиот научен собир /во чест на покровителите и заштитниците на градот Струмица../ -св. Петнаесет тивериополски свештеномаченици се одржа, од 7 до 9 декември 2018 година, на тема: *Култот за св. Петнаесет тивериополски свештеномаченици во средновековната и во поновата епоха – историја, култура и традиција*. Собирот се одржа во организација на Националната Установа “Завод за заштита на спомениците на културата и музеј”-Струмица, како дел од годишната програма на Министерството за култура.

Зборникот содржи дел од текстовите на рефератите поднесени на овој научен собир, каде што за учество се пријавија триесетина истакнати и признати истражувачи од повеќе научни дисциплини. Треба да се напомене дека култот за св. Петнаесет тивериополски свештеномаченици од поодамна, поради своето значење, предизвикува мошне жив интерес не само кај нас туку и пошироко. И досега овој култ кој се анимирал и афирмирал на македонска почва, континуирано и комплексно е истражуван од страна на научните и стручните работници. Но, и покрај тоа, мноштво прашања поврзани со него сè уште не се одговорени, а за некои од нив меѓу истражувачите постојат различни мислења. Сметаме дека токму во тој поглед, со одржувањето на овој научен собир како и со печатењето на Зборникот на трудови, на научната, културната и пошироката јавност и презентираме можни одговори за ред прашања, поврзани со култот за св. Петнаесет тивериополски свештеномаченици.

Вообичаено, потенцираме дека дел од изнесените погледи и мислења во објавените прилози на Зборникот, редакцискиот одбор ги смета како лични ставови на авторите.

Васил Ѓоргиев-Ликин

On the presented collection of papers

The first academic conference/in honor of the patrons and protectors of the city of Strumica/ - the Holy Fifteen Hieromartyrs was held from 7th to 9th December 2018 on the following topic: *The Cult of the Holy Fifteen Tiberiopolitan Hieromartyrs in the Medieval and the Newer Epoch - History, Culture, Tradition*. The conference was organized by the National Institution “Institute for protection of cultural monuments and Museum” – Strumica, as part of the annual program of the Ministry of Culture.

The collection contains part of the papers submitted for this academic conference where around thirty prominent and renown explorers from several academic disciplines participated with their presentations. It is worth mentioning that the cult of the Holy Fifteen Tyberioplian Hieromartyrs, being a significant topic, has always attracted attention not only in the local environment but also in the wider academic circles. It is therefore a fact that the cult of these martyrs grown and developed on Macedonian land has often been viewed from different aspects. However there are a number of things connected to it that have not been answered yet, or if answered, various explorers hold various opinions. Therefore, in respect to that, we find that by organizing the academic conference and by publishing this Collection of papers we offer the academic, cultural and wider public the possible answers to a series of questions connected to the cult of the Holy Fifteen Tyberioplian Hieromartyrs.

As usual we note that part of the presented views and opinions in the papers published in this Collection are considered by the editorial board as personal views of their authors.

Vasil Gjorgiev - Likin

АНА ВИТАНОВА РИНГАЧЕВА

Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

ПОЕМАТА „ПЕТНАЕСЕТТЕ“ ОД ИВАН ВАСИЛЕВСКИ – МЕЃУ ИСТОРИСКАТА ВИСТИНА И ПОЕТОВАТА ФАСЦИНАЦИЈА

*Не знаевте ли, неукѝ! Одејќи си, со себе
ги носиме и љубовта и тагата, оти се послени
од нас смртните.
„Петнаесетте“ – Иван Василевски*

Иван Василевски, една грамадна писателска фигура на современата македонска книжевна сцена, е автор кој целосно му се предаде на зборот и оттука тргна да ја гради својата поетска вечност издигнувајќи ја во зборот, изгради храм со силна верба во својата мудрост дека *вечни се само градбите што ќе се извишат во зборот*. Живеејќи скромно и создавајќи трпеливо, Василевски со зборот го огради својот свет, но и допре многу историски вистини врз кои фрли своја, поинаква светлина. Неговиот творечки опус има доста широк дијапазон. Авторот, од една страна, понира длабоко во тајните светови на својата интима, а од друга страна, води битка со мрачните сили кои векови назазад надвиснувале и се заканувале да го пресечат папочникот на неговиот народ, со вистинската историја за него. Иван Василевски беше полиграф – истовремено беше поет, драмски писател, новинар и публицист и зад себе остави пребогата поетска ризница, собрана во неговата последна книга **„Сликање на ангелот“** (Матица, 2015) – антологиски избор од поетската оставина на Василевски. Наградите „Ацо Шопов“ на ДПМ за збирката **„Утки“** (2008), наградата „Дијалог“ за збирката поеми **„Одмеѓување на светот“** (2011), наградата „Григор Прличев“ за најдобра необјавена поема на македонски јазик за поемата **„Азбукословецот“** (2013) како и наградата за животно дело „11 Декември“, која го носи името светите Петнаесет тивериополски свештеномаченици, се само потврда за поетската големина на Иван Василевски. И токму последната, наградата во името на заштитниците на неговиот сакан град, најмногу му прилега, бидејќи во својата оставина запиша творечки белешки, посветени на подвизите на Светите Петнаесет, со што им подигна паметник на, со векови будните чувари на Струмица.

Многу легенди и преданија раскажал народот за животот и подвизите на

светите Петнаесет тивериополски свештеномаченици. Ги чувал и пренесувал низ времето, со што почнал да се раѓа култот за заштитниците кој живее и се слави и денес со несмален интензитет и потреба. Локалното население со силна верба го негува духот на христијанската вера чија поткрепа е во закрилата на традицијата, а таа, пак, ја чува легендата за Мачениците. Таа легенда е нераскинливо врзана со историјата на Струмица. Раѓањето на култот за светите Петнаесет тивериополски свештеномаченици во Струмичкиот Регион се случува во IV век, кога мачеништвото на овие богоугодници започнато во малоазискиот град Никеја, својата кулминација ќе ја доживее токму тука, во некогашен Тивериопол. Мачениците биле погубени од страна на Валент и Филип, Јулијанови началници во Солун, на 28 ноември 362 г., стар стил (11 декември, нов стил). Појавата на искажување длабока почит кон жртвата на светителите за христовата вера, спонтано прераснува во култ кон кој народот негувал длабока наклонетост. Инспириран од култот што во градот Струмица и Струмичкиот Регион се негува долги седумнаесет века, поетот создава поема со универзални пораки. Поемата „Петнаесетте“ е еден достоинствен обид на авторот да ги повика на дијалог традицијата и верата и со посредство на зборот да испише тестамент за нашата духовна опстојба. Да се осовремени еден ранохристијански култ и тој да стане мотив врз кој даровитиот творец ќе создаде вредно литературно дело, само зборува за нераскинливата поврзаност на уметноста и животот, симбиоза на вечното и минливото. Животот како спомен од минатото и копнеж по идното непознато, а уметноста како прибежиште за пресоздавање на спомените и визионерско претставување на посакуваното утре. Минатото на нашиот народ го чува споменот на великите имиња на богоугодниците кои, во време кога се водела, небаре гладијаторска борба меѓу паганството и христијанството, не се плашеле да застанат како жив сид на мегданот. Во колективната меморија на македонскиот народ таквите ликови и нивните подвизи се издигнале на ниво на култ кој, пак, преживувајќи ги сите невремиња, останал да дише и до денешното современие. Восхитувачка, дури и застрашувачка е таквата жилавост и издржливост, но фактот дека верата е најсилната папочна врвца на еден народ со неговиот корен ни дава за право да веруваме во нашиот континуитет низ времето.

Поетот направил успешен обид христијанскиот култ да го врами и поетски обликува во најсложената стихувана форма, поемата. Во еден наш поголем напис за делото на поетот Иван Василевски, констатиравме дека, за да се создава поемата како специфичен лирско-епски вид, значи да се биде ерудит, да се познава литературата од аспект на литерарноста и таа да биде во функција на откривање на вистинската вредност на зборот. Творечкиот ризик за авторот е огромен, од причина што во реализацијата на книжевниот облик за воспоставување култ кон овие ранохристијански

светители учествувале врвни творци на хагеографскиот и химнографскиот жанр. (Велев 2006:6) Во својот осврт кон поемата „*Петнаесетте*“ професорот Илија Велев посочува дека ранохристијанскиот автор на сè уште неидентификуваната химнографска творба за свештеномачениците е анонимен, но затоа, пак, ги споменува средновековните автори на нивните канони: По повод пренесувањето на моштите на дел од светителите во новоформираната Брегалничка словенска епархија (крај на IX и почеток на X век), Св.Климент Охридски ќе ја напише словенската Служба со канон од девет песни за Петнаесетте струмички свештеномаченици; Кон третата деценија на XIII век Константин Кавасила како управител на Струмичката епископија која била составен дел од Охридската архиепископија, ќе напише химнографска творба посветена на Светите Петнаесет (творбата е преведена на црковнословенски јазик и била препишана во македонските ракописни зборници) ¹. Посочените химнографско-поетски дела создавани во духот на зацврстување на христијанството на овие простори, се само показател за силната творечки импресија што кај надарените пресоздатели на зборот, ја рефлектира подвигот на Мачениците.

Да се поетизира ранохристијанскиот култ, значи да се устрои по правилата на современиот, модерен поетски дискурс. Иван Василевски ја устројува поемата во тристишија комбинирани по пет во една песна, вкупно 15 песни со по 15 стихови. Фасцинацијата на поетот од подвигот на светителите, во поемата блеснува како химнична похвала за нивните лик и дело. Копајќи со зборот под темелите на разурнатиот, но сè уште жив храм, поетот како да го наслушнува ехото кое се разнесува низ времето, а токму во неговата Струмица се вдомило и тука со векови ја шепоти вистината за Мачениците: *Нечујно ехо од далечини што ни смртта / не ги премостува. Како дива опомена/што рика во последната ноќ на светов.* Преполовеното стебло на столетниот јавор, дрвото *исушено од молитви* и денес стои во дворот на храмот. Исушено и издлабено од рацете на верниците што со вера откршуваат парче од неговата кора, стои длабоко вкоренето како потпора на остатоците од некогашниот храм.

Поемата „*Петнаесетте*“ стои на границата меѓу историската вистина и поривот за поетизирање и воспевање на нивниот подвиг во името на христијанската вера. Василевски, како и неговите далечни претходници од времето на средновековието, знаат дека, да се воспее подвигот на богоугодниците, значи со силата на зборот да се замолчи многубожечката уста, да се заслепат богохулниците за да не го пронајдат патот до срцето на лековерните и изгубените. Стихот е најсилниот атак кон паганството. *Тивериопол стана кула од секаде видлива!* ќе рече поетот, потенцирајќи ја видливоста како извишување на христијанството над паганската мисла.

¹Види: Илија Велев.Творечка егзалтација на култот за Петнаесетте Тивериополски (Струмички) Свештеномаченици“, во: Иван Василевски, *Петнаесетте*, Струмица, 2006, стр.5-9.

Тивериопол, денешна Струмица прераснува во метафора на превласта на христијанството, станува освоена тврдина чии кули вишнеат кон блажената и вечна светлина. Василевски ги слави светителите со едноставен и покорен говор, без пренатрупана фигуративност или пренагласена замагленост на дискурсот, но со голема умешност, симболиката да стане стожерна оска. Поетот не ламентира, тој гласно и одважно пее за подвигот на светителите, подвиг водилка за изнемоштениот и духовно гладен народ. Иван Василевски е во дијалог со времињата минати, кога скромни богоугодници газеле по земјата, чекореле рамо до рамо со своите гонтели и егзекутори. Преку ликовите на светите Петнаесет маченици: Тимотеј, Евсевиј, Комасиј, Петар, Харитон, Теодор, Сократ, Тома, Јован, Еротеј, Никифор, Василиј, Даниил, Теодор и Сергиј, поетот толку интимно се поврзува со минатото, како да го проживеал веќе еднаш и сега како гласник доаѓа за да фрли грст светлина врз очите на својот ослепен народ. Поемата претставува своевиден мост кој ги поврзува мислата мината и мислата сегашна и поминувајќи низ него, поетот како да започнува замислено патување низ времето. На тој пат ги среќева еден по еден светителите, им се обраќа, води дијалог со нив што, всушност, претставува своевиден монолог на лирското јас со самиот себе. Таквата творечка егзалтација на култот (Велев 2006:6), според нас, произлегува од умешноста на поетот, ликовите на светителите и нивните подвизи да ги транспонира во светот на метафората, така трансформирајќи ги во симболи. Поетот со многу умешност го пренесува читателот во сферите на светото, оттаму ги презема ликовите на светителите и со една химничност и свеченост во изразот им посветува стихови, градејќи еден своевиден светителски амбиент. И неупатениот читател, кој нема никакви предзнаења за ликот и делото на Тивериополските свештеномаченици, чувствува стравопочит кон нивните лик и дело, чувства кои се будат со самото восприемање на стиховите. Воочлива е поетовата фасцинација од подвигот на прогонетите Маченици, но уште посилна е неговата потреба да се повика на таквото дело, како пример за тоа кон што треба човекот да се стреми и како треба да живее. Постапката на целосно оградување од историските факти за вистината за тоа кои биле Светите Петнаесет и како стигнале до Тивериопол (денешна Струмица) зборува за поетовата идеја дека, нивните дела се мотивот по кој се создава стихот и метафората за суштината на нашето постоење. Петнаесет маченици се, всушност, петнаесетте метафори кои кога се расчленуваат, стануваат принципи или мудрости по кои е устроен еден краток живот на смртниот грешник – човекот. Какви ли сè` духовни јанси ги мачеле душите на нашите луѓе? Колку ли очии останале неопеани? Поемата е големиот екран на кој поминуваат сликите на нашиот колективен духовен континуитет. Петнаесетте маченици се петнаесетте главни лирски јунаци со кои лирското јас води дијалог.

Патувајќи назад во времето, следејќи ја својата мисла по линијата на историската вертикала, лирското јас ги пренесува нивните ликови на тлото на сегашноста: *Почетокот не ви го паметам. / Гробовите /не ви ги знам./ А толку блиску ве допирам. /Од кај дојдовте, те слепи нè заразивте /со светлини?* Иван Василевски како да ги воскреснува, давајќи им нов живот изретен од семето што тие го сееја далеку назад во времето. Но таа семка, полевана со вера и љубов кон нивното дело, останала жива и жилава. Неверојатна е силата на поезијата, таа има моќ на еден народ да му понуди вистинско спознавање на неговиот историски ѓд, нешто што ни самата историја не може да го направи. Василевски ја гради поемата по сите одлики на овој книжевен жанр, особено нагласувајќи го драмскиот набој кој се чувствува додека се нижат настаните, ликовите ставени во дијалог и ретроспекциите како една од карактеристиките на поемата. Отривањето на настан низ подолг времениски период, поврзување и проникнување на минатото и сегашноста, на стварноста и легендата, на реалноста и сонот, на откровението и провидението (Старделов 2018:426) се точки кои се исчитуваат при анализата на поемата. Поетот со техника на умешен археолог ја распретува земјата што секојдневно ја гази, за да ги ископа трагите од чекорите на тивериополските богоугодници, сè уште живи и длабоко втиснати. За да изгради цврст мост меѓу минатото и сегашноста, го зема зборот и трпеливо длабејќи го, издигнува градба која пробивајќи го времето се исправа до сегашноста. Ставајќи ги во дијалог вистината и легендата, умешниот поет ги запишува мудрите вистини кои во неговата поема прозвучуваат како безвременски пораки: *Сè доаѓа од темнината, од празнината/И сè назад се враќа, о милостив Сергиј!* И на границата меѓу реалноста се сонот се водат долгите дијалози/монолози меѓу лирското јас и ликовите на Мачениците. Од тие имагинарни разговори се разоткриваат големите вистини за нас малите, невидливи, ништожни смртници: Кои сме? Од каде дојдовме? Како стигнавме до тука? Кој ни го осветли патот и ни даде светлина на очите?

Луцидната лексика, совршено добро поставената структура и богатиот јазик, се само дел од пунктовите на кои се задржуваме при нашиот пристап кон поемата на Василевски. На тој начин правиме скроман обид во растајнувањето на вредностите на творечкиот чин на нашиот поет. Познавајќи го перото на Василевски, мора да потенцираме дека тој е еден од ретките писатели на новото време кој толку длабоко навлегува во сферите на архаичната лексика: *Евсевич, крепок чтецу, капец на сонотна нурија...* Скоро секоја од песните завршува со стихови и во форма на кондензирана мудрост: *Колку души си покрстил, толку ѕвезди си посеал во семирот* или како мудро спознание: *А ние сме само прашина меѓу темни галаксии/ И којзнае дали во бурата Господ не забележува?*

Поемата создадена од петнаесет песни, за секој светец по пет терцини, е фреска насликана со зборови, поставена на сидот на храмот на современата македонска книжевност. Многу симболика има во броевите три, пет и петнаесет и не случајно авторот ја замисли и структурирал поемата на ваков начин. Пет е бројот на кругот, бидејќи пет помножен со кој било број ја дава последната цифра пет или нула, т.е. круг, пет е бројот на центарот или местото каде се сретнуваат небото и земјата, пет ја претставува божествената сушност и Бог како Кардинален или централен Творец, пет се Христовите рани, пет се лебовите со кои Христос нахранил пет илјади луѓе итн. (ДЖ.К.Купър 1993:244-245) Симболиката на бројот три е многузначна, три е темелниот, основен број, ги означува трите нивоа на човековиот живот: материјалното, рационално и духовно или божествено ниво како и трите фази на мистичната еволуција: прочистување, просветлување и соединување. (Chevalier J. – A. Gheerbrant 1987:709) Во христијанството Светата Троица како централен симбол, три се крстовите на Голгота, три се деновите на Христовата смрт, три се добродетелите Вера, Надеж и Љубов. (ДЖ.К. Купър 1993:244-245) Скриената симболика надоградена со поетовата дарба да се воспее ликот на светителите, *на тие левити што фрлија семе во мракот на вселената*, создале творба која реминисцентно се навраќа на делото на оние кои ја заслужиле бесмртноста, бранејќи ја христовата вера. Универзалните пораки кои лирското јас ги пренесува до читателот се кажани едноставно и разбирливо. Поетската големина се мери со кантарот на едноставноста, кога сложените и комплексни прашања се разгатнуваат со едноставни зборови: *Од сè најблиску до вечноста/ е љубовта, оти и слепа гледа во иднината!* Импонира поетовата идеја, големите вистини да бидат кажани во терцини, а во меѓуредовите да се исчитува цела една историја за судбината на прогонуваните во името на христијанската вера.

Постојано растргнати од помислата: Која сила ги одржала во намерата да истраат? остануваме неми набљудувачи на вистината дека верата не е само индивидуална потреба тука таа е бедемот на колективната опстојба. Подвизите на мачениците опеани во стихот на Василевски, на читателот му оставаат широк прстор за размисла, за толкување на големите дилеми и разоткривање на уште поголемите вистини. Со петнаесеттата песна не престанува да се оплодува мислата на големиот поет, напротив, читателот како да го чувствува најавеното отсуство на крајот или *non finita*². Како читатели, имаме чувство дека секојдневно го живееме и преживуваме мачеништвото на Петнаесетте, секојдневно следени и заплашувани од мечот на современите гонители. Светите Петнаесет тивериополски свештеномаченици се метафора за издржливоста и отпорот кои нашиот народ со векови ги манифестираа спротивставувајќи им се на гонителите и мачителите. Еден монолитен пев

²Јуриј Боров. *Естетика*. Македонска реч, Скопје, 2008, стр.140.

со строго организирана структура која кога на крајот се заокружува, ја дава цврстата и отмена градба на поемата. Едно лирско повесмо од кое се разлучува толку трептен и со немир исткаен лирски пев. По тенките струни на стихот, како по свила се лизга мислата на поетот, трепери, во немир раскажува и пее за големите вистини ископани под корените на верата, длабоко во времето кога се посеало семето. Подвизите на мачениците опеани во стихот на Василевски на читателот му оставаат широк прстор за размисла, за толкување на големите дилеми и разоткривање на уште поголемите вистини.

Наративниот говор врамен во емоционално-доживувачкиот свет на поетот, се облагородува и стиховите во поемата прозвучуваат како тропари кои ги будат чувствата на читателот. Богатата лексика се препознава и при стилското обликување на стиховите, особено при постапките на примена на компарацијата: *Пилишарец на распетно дрво, како расточна бура низ урвина. Како гром на апокалипсата* или при персонифицирање на апстрактните појави: *Никогаш повеќе да не заталкаме во тие подземја каде што се чека. Сто века таму јансата јава врз загубата и царува во празнината. Таму погубно се тетерави светлината, како пилишарец на распетно дрво.* За да се создадат вака совршени гравури од зборови, треба да се поседува ерудиција, но и чувство за навлегување на богатата, многузачна метафорика на нашиот јазик. Авторот ги слави светителите со едноставен и покорен говор, без пренатрупана фигуративност или пренагласена замагленост на дискурсот. Скромно и едноставно во духот на Христовата вера, испеал химна за оние кои гладните ги нахранија, на слепите светлина им подарија, *Тивериопол стана кула од секаде видлива/А сè што примивте на дар - го даруавте.*

Потонати во длабочината на животните стихии, барајќи ја надежта за спас од опасниот вртлог на злото, секогаш застануваме пред портите на верата. А таму, во недоглед испишани редови со подвизите на оние кои храбро застанале пред штитот на гонителите: *Под лаки под лужини. Ископај ги, една по една,/душите на видарите. Унери ќе гледаат слепите/Ќе слушаат глумите. Божје, ќе беседат немите!* Стихови кои блажено прозвучуваат, утешуваат и глаголат дека: *Од сè најблиску до вечноста/е љубовта, оти и слепа влега во иднината,* стихови кои насушно ни требаат да нè поведат по патот, кој за својот род го разгазија Петнаесетте. Иван Василевски ја пишува поемата „*Петнаесетте*“ инспириран од подвигот на мачениците, но тој како роднокраец ја доживува и болува нивната судбина, делејќи го со нив градот кој го живее и слави нивниот култ.

Никогаши

*повеќе да не залутаме во митски подземја
каде што челуста на мракот рика и кај што
јансата испростумена сури во празнината*

„Петнаесетте“

„Свештеникот му служи на Бога на свој начин, а поетот на свој“, сведочи мудрата мисла на Марина Цветаева. Ако богослужбата е патот преку кој свештеникот отвора канал меѓу светото и световното, тогаш поезијата несомнено е обид на поетот да ја расветли заумноста на светот. Светот на богољубието, на емпатијата и човекољубието е тој иманентен свет кој треба да постои во секој од нас. Тоа е светот *comme il faut* (каков што треба да биде) за да остане жив духот и по нашето физичко заминување.

Користена литература:

1. Ана Витанова Рингачева, „Кон праизворот на поезијата“ (Предговор кон книгата *Сликање на ангелот* на Иван Василевски. Во: Иван Василевски, *Сликање на ангелот*, Скопје, Матица, 2015, стр.5-39.
2. Георги Старделов. *Епоха Блаже Конески*, Скопје, МАНУ, Матица, 2018.
3. ДЖ.К. Купър, *Енциклопедия на традиционните симболи*, Издателство „Петър Берон“, Фондация „Отворено общество“София, 1993.
4. *Житие и канон на Светите Петнаесет Тивериополски Свештеномаченици*, превод: Братството од манастирот Св.Леонтиј – Водоча, Струмица, 1997.
5. Иван Василевски. *Петнаесетте*, Струмица 2006.
6. Илија Велев. „Култот на Петнаесетте Тивериополски (Струмички) Свештеномаченици во духовната и во книжевната традиција“. Во: Зборник на трудови од научниот собир: *Христијанството во културата и уметноста во струмичката епархија. По повод 2000 години христијанство*, 50 години Завод за заштита на спомениците на културата, природните реткости и Музеј Струмица, Струмица, 2002 стр. 57-76.
7. Илија Велев. „Творечка егзалтација на култот за Петнаесетте Тивериополски (Струмички) Свештеномаченици“. Во: Иван Василевски, *Петнаесетте*, Струмица, 2006.
8. Јуриј Боров. *Естетика*. Македонска реч, Скопје, 2008.
9. Chevalier J. – A. Gheerbrant. *Rječnik simbola*, Zagreb, Nakladni zavod Matice Hrvatske, 1987.

СОДРЖИНА

КОН ЗБОРНИКОТ НА ТРУДОВИ.....	7
ON THE PRESENTED COLLECTION OF PAPERS.....	9
ЃОРГИ ПОП-АТАНАСОВ, РАКОПИСНОТО КНИЖЕВНО НАСЛЕДСТВО НА СТРУМИЧКАТА ЕПАРХИЈА.....	13
ВЕРА СТОЈЧЕВСКА АНТИЌ, „СВЕТИТЕ ПЕТНАЕСЕТ ТИВЕРИОПОЛСКИ МАЧЕНИЦИ“ И „СВЕТИТЕ СЛАВНИ ЧЕТИРИЕСЕТ БИТОЛСКИ ПРЕПОДОБНИ МАЧЕНИЦИ“.....	25
ЈОВАН БЕЛЧОВСКИ, СОЛУНСКАТА АРХИЕПИСКОПИЈА ПОМЕЃУ КОНСТАНТИНОПОЛ И РИМ ВО IV - VI ВЕК.....	37
АЛЕКСАНДАР АТАНАСОВСКИ, НЕКОИ НЕДОРЕЧЕНОСТИ ЗА РАСПРОСТРАНУВАЊЕТО НА КУЛТОТ НА СВЕТИТЕ ПЕТНАЕСЕТ ТИВЕРИОПОЛСКИ СВЕШТЕНОМАЧЕНИЦИ НА БРЕГАЛНИЦА.....	49
МИТКО Б. ПАНОВ, КУЛТОТ НА СВЕТИТЕ ПЕТНАЕСЕТ ТИВЕРИОПОЛСКИ МАЧЕНИЦИ ВО ИДЕОЛОШКИОТ КОНЦЕПТ НА ТЕОФИЛАКТ ОХРИДСКИ.....	63
ВАСИЛ ЃОРГИЕВ-ЛИКИН, СТРУМИЧКИТЕ ИКОНИ ЗА СВ. ПЕТНАЕСЕТ ТИВЕРИОПОЛСКИ СВЕШТЕНОМАЧЕНИЦИ.....	75
ВИКТОР НЕДЕСКИ, ИДЕНТИТЕТСКИ ДИЛЕМИ ОКОЛУ СТРУМИЧКИОТ ЕПИСКОП КОНСТАНТИН КАВАСИЛА, АВТОР НА КАНОНИТЕ НА СВЕТИТЕ ПЕНТАЕСЕТ ТИВЕРИОПОЛСКИ МАЧЕНИЦИ.....	103
СТЕФАН ВЛАХОВ-МИЦОВ, КЛУЧНИ ПРАШАЊА, ОДНОСНО КУЛТОТ ЗА СВЕТИТЕ 15 ТИВЕРИОПОЛСКИ СВЕШТЕНОМАЧЕНИЦИ.....	109
ТРАЈЧЕ НАЦЕВ, БОШКО АНГЕЛОВСКИ, АТРИУМИ ВО РАНОХРИСТИЈАНСКИТЕ ЕПИСКОПСКИ ЦЕНТРИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	117

ВИКТОРИЈА ГРОЗДАНОВА КОЦЕВСКИ, ИЛУСТРАЦИИ ОД ЖИТИЕТО НА СВ. АПОСТОЛ ТОМА ВО ОЛТАРНИОТ ПРОСТОР НА ЦРКВАТА УСПЕНИЕ НА БОГОРОДИЦА - КАМЕНСКО.....	127
ЕЛИ ЛУЧЕСКА, КУЛТОТ КОН МОШТИТЕ НА СВ. ПЕТНАЕСЕТ ТИВЕРИОПОЛСКИ СВЕШТЕНОМАЧЕНИЦИ.....	135
АНГЕЛИНА ПОПОВСКА, КОНЗЕРВАЦИЈА НА ЦРКОВНИ ПРЕДМЕТИ ОД СТРУМИЧКО.....	153
ЈАСМИНА ПИЈАНМАНОВА, АНТРОПОЛОШКИТЕ СОГЛЕДУВАЊА НА КУЛТОТ СВ.15 ТИВЕРИОПОЛСКИ СВЕШТЕНОМАЧЕНИЦИ.....	165
ДУШКО ЦВЕТАНОВ, СВЕТИ ПЕТНАЕСЕТ ТИВЕРИОПОЛСКИ МАЧЕНИЦИ, ОД ЦРКОВЕН КОМПЛЕКС ДО ЦИВИЛНО ПРЕДГРАДИЕ НА СРЕДНОВЕКОВНА СТРУМИЦА.....	175
АНА ВИТАНОВА РИНГАЧЕВА, ПОЕМАТА „ПЕТНАЕСЕТТЕ“ ОД ИВАН ВАСИЛЕВСКИ – МЕЃУ ИСТОРИСКАТА ВИСТИНА И ПОЕТОВАТА ФАСЦИНАЦИЈА.....	189
ТОДОР ЧЕПРЕГАНОВ И СОЃА НИКОЛОВА , МАКЕДОНСКО-АВСТРАЛИСКИОТ НАРОДЕН СОЈУЗ И ФОРМИРАЊЕТО НА МАКЕДОНСКИТЕ ЦРКОВНИ ОПШТИНИ ВО АВСТРАЛИЈА.....	197
ПЕТАР НАМИЧЕВ, ЈАСМИНКА НАМИЧЕВА, ЧАРДАКОТ-ПРОСТОРНА СИНТЕЗА НА КУЌАТА ВО СТРУМИЧКО.....	205
НИКОЛА Д. САРАЈЛИЈА – МАКЕДОНСКИ, СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ – РОДОНАЧАЛНИК НА СЛОВЕНСКАТА ПИСМЕНОСТ И ЛИТЕРАТУРА.....	221
ИВАН КОТЕВ, СВЕТИТЕ ПЕТНАЕСЕТ ТИВЕРИОПОЛСКИ СВЕШТЕНОМАЧЕНИЦИ ВО ФОЛКЛОРОТ ОД СТРУМИЦА И СТРУМИЧКО.....	229

СУЗАНА МИЦЕВА, КУЛТОТ НА СВ. ПЕТНАЕСЕТ ТИВЕРИОПОЛСКИ
СВЕШТЕНОМАЧЕНИЦИ ВО КУЛТУРНАТА МЕМОРИЈА НА
СТРУМИЧАНИ, НЕКОГАШ И ДЕНЕС.....243

АНИЦА ГЛИГОРОВА-МИЛЕВА, КУЛТОТ ЗА СВ. ПЕТНАЕСЕТ
ТИВЕРИОПОЛСКИ СВЕШТЕНОМАЧЕНИЦИ ОД ИСТОРИСКИ И
КНИЖЕВЕН АСПЕКТ.....255

ЗАВОД ЗА ЗАШТИТА НА СПОМЕНИЦИТЕ НА КУЛТУРАТА И
МУЗЕЈ – СТРУМИЦА

КУЛТОТ ЗА СВ. ПЕТНАЕСЕТ ТИВЕРИОПОЛСКИ
СВЕШТЕНОМАЧЕНИЦИ ВО СРЕДНОВЕКОВНАТА И ВО
ПОНОВАТА ЕПОХА - ИСТОРИЈА, КУЛТУРА И ТРАДИЦИЈА

За издавачот
Ацо Манински

Лектор
Виолета Крстеска

Превод од македонски на англиски јазик
Македонка Маџирова

Компјутерска обработка
Никола Новески

Печат
ДПТУ ФОКУС РЕПРО, дооел - Скопје

Тираж
300 примероци

Печатењето на Зборникот на трудови е помогнато од
Министерството за култура на Република Македонија

Министерство за култура